Kat. 1332.

1

I

Prieš surašant gerai įsiskaityti instrukciją!

Žinių lapo Nr. .....
(nerašyti)

Lietuvos žemės vardynas

renkamas Švietimo Ministerijos

Su visokiais klausimais, iškilusiais surašant žemės vardyną, kreiptis ir prirašytus žinių lapus siųsti:
Valstybės Archeologijos Komisija — Lietuvos žemės vardynas, **Kaunas,** Vytauto Didžiojo Muziejus.

Žemės vardai

Kapėnų (oficialinis vardas) Kaimo, dvaro, vienkiemio, miesto, bažnytkaimio, girininkijos,
(liečiantįjį pavadinimą pabraukti)

Viekšnių valsčiaus, Mažeikių apskrities

Sunaudoti spausdinti ir rankraštiniai šaltiniai bei jų sutrumpinimai

Surašytojo:

Pavardė, vardas Pargauskytė Ona verslas mokytoja

Gimimo vieta Žibikai, km. valsčius Viekšniai apskritis Mažeikiai

Adresas: Viekšnių pšt. Žalionės pradžios mokykla, Dargužiškių kaimas, Mažeikių apskr.

Žinios surašytos 1936 m. vasario mėn.

1	2		3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Eilės Nr.	Vardas rašomąja kalba parašytas		Vardas vietos žmonių ištarme	Senovinės vardo formos	4 skilties šaltinis	Žinios surinktos iš	Dalykas	Žemės paviršiaus rūšis, išvaizda, kokybė	Dydis	Lokalizacija	Upių, upelių ištakų bei žiočių vietos ir jų apibūdinimas	Pastabos
	a) tikrintojo	b) surašytojo		surašytojas palieka tuščią								
1.		Beržų kalnas	Béržų káln̄s			ž. k.	kalnelis	molis ir smėlis; šiaurinis šlaitas labai statūs, kiti nuolaidūs.	apie 55 m. diametras	Trimėsėdžio dešiniajame krante, apie 200 m. į vakarus nuo Viekšnių viešk.		Vardas maža kam bežinomas. Dabar ant to kalnelio yra ūkin. šeraspino sodyba.
2.		Būgenis	Bū́gėnis			ž. k.	upelis		Žiotyse apie 2 m. plotis.	Prieš pat žiotis teka Kapėnų km. šiaurės vakarų puse.	Įteka į Maldenį iš kairės pusės, apie ½ klm. į vakarus nuo Maldenio žiočių.	
3.		Ežerėlis	Ežerėlis			ž. k.	bala	dumblas, kiaunynai, vietomis apaugs krūmais,	ilgis apie 100 m., plotis 40 m.	Dešiniojame Virvytės krante šlaityje, prieš ais Kapėnų dvarą.		Vienoje vietoje yra duobė, kurioje vanduo niekad neišdžiūsta. Ten auga savotiškų angalų pavidalais, riebiais trapiais lapais. Tie augalai panašūs kiek į agdras.
4.		Kapėnai	Kapiėná(i)			ž. k.	kaimas	dauginusis molis; vietomis juodžemis, smėlis ir žvyras; žemės paviršius kalvotas,	Apie 200 ha 37 kiemai	Abipus Virvytės: į rytus ir vakarus.		
5.		Kūlupis	Kū̃lupis			ž. k.	upelis		apie 1½ klm. ilgio.	Įteka iš Lukošiškės miško, Kapėnų km. rytuose.	Įteka į Virvytės šlaitį.	Pavasarį labai pavirsta.
6.		Lūžupis	Lū̃župis			ž. k.	upelis	labai vingiuotas upelis ir vandeningas.	apie 2 m. pločio.	Įteka iš Dauginių km. ir teka žiemos rytų Kapėnų km. puse.	Įteka į Virvytį iš kairės pusės.	
7.		Maldenis	Maldénis			ž. k.	upelis	už kokių 200 m. nuo žiočių dugnas labai akmenuotas;	žiotyse apie 15 m. pločio.	Prieš žiotis teka Kapėnų km. pietine puse.	Įteka į Virvytį, kairiajame krante.	Vasarą vietomis išdžiūsta.
8.		Rupūžkalnis	Rupū̃žkalnis, Ropū̃žkalnis.			ž. k.	dvi pakilumos	molis,	apie 10 m. aukščio nuo vandens paviršiaus.	Abipus Maldenio upelio Viekšnių-Dauginių kelyje.		
9.		Trimėsėdis	Trimėsėdis, Trėmėsėdis			ž. k.	upelis		žiotyse apie 5 m. pločio.	Prieš žiotis teka tarp Kvirkonėnų ir Kapėnų kaimų, – jis siena.	Įteka į Virvytį iš kairės pusės.	Vienoje slaitė rasta snaikmanėjusių kiaušelių.
10.		Žydlankė	Žýdlonk (ė)			ž. k.	lanka	dalis pievos, dalis arimo žemės, vietomis apaugusi vaiskrūmiais ir šiaip krūmais	apie 1 ha	Virvytės slėnyje, apsupta Virvytės upės ir pievaso.		Priklauso ūkin. Ružei. Seniau iš kapėnų dv. tą lanką žydavo nusmukavę.

ei
ei
ei
ie

Kapėnų km. (įdedamasis žinių lapas).

16. Tautosakinės žinios.

Nr. 4 a) Kapėnai. Prieš kelias dešimtis metų Kapėnuose gyvenęs ūkininkas Tonkus (kur dabar gyvena Palčiauskas). Dar ilgą laiką tas ūkis buvęs vadinamas Tonkiške. Tonkaus namuose, viename gale, buvęs didelis pečius, ten už to pečiaus per dienas ir naktis braidėję, bardęs. Karšą Tonkus nusamdęs berną, vardu Petrą, kuris buvęs labai dievobaimingas (pamaldus). Šeimininkas pasakęs, kad vienoje troboje gale kardo, bet bernas pasisakęs nebijąs ir nuėjęs ten nakvoti. Buvęs šventadienio vakaras. Petras bekalbėdamas poterius išgirdęs, kad jam braidoja, ėmęs ir paklausęs: „Ko tu braidi? Kas tu toks esi?" Atsiliepęs: „Šergstu pinigus!" „O kokius tuos pinigus?" Vėl paklausęs Petras. „O tokius: tarnavau pas ponią ilgus metus ir ją nukankinau, ji man paliko daug pinigų; prašė liepė bėdniems išdalyti, o pusę sau pasilaikyti. Aš pasilaikiau visus; kaip numiriau, niekur vietos negavau: turiu čia braidyti lig Dievo teismo." Petras paklausęs: „Ar niekas tave negali išvaryti?" Tas atsakęs: „O kad ir gali, yra labai toli, kodėl į kunigus išišvenęs. Tas tai gali mane išvaryti. Man jau buvo parvežęs vieną kunigą, tai jis norėjo mane išvaryti, bet ką jis man padaryp, kad jis studentu būdamas žydo morką išrovė, tai aš jo ir nebijojau".
Petras dar klausęs, ar negalįs tas vaidenklis pasakyti, kur tas kunigas gyvenąs, kuris galėtų jį išvaryti. Šis atsakęs: „Galiu aš tau pasakyti, tik tu niekam nesakyk. Tas kunigas gyvena Plungės miestelyje. Bet tu Petrai niekam nesakyk; jei tu pasakytum, mane išvarytų, ir man reikėtų pekios kančias kentėti. Jei tu niekam nesakysi, aš tau ir pinigų duosiu"... Petras prižadėjęs niekam nesakyti. Praėjęs kiek laiko, Petras ir pasakęs. Parvežęs ir Plungės ką kunigėlį, kuris vaidenklį ir išvaręs. Vaidenklis išėjęs su dideliu trenksmu,— pusę trobos nugriovęs ir išeidamas pasakęs: „Petrai, Petrai, dėlko tu man darbą padarei?! Jei nebūtum pasakęs, ir aš būčiau laimingas buvęs ir tu"... Nuo to laiko daugiau ten niekas nebebraidojęs.
Tai pasakojusioji senutė yra mirusi, vėrusė jos anūkė Stasė Gomuliauskaitė.

b) Daina.

Mes trys brolele žalioje lonkoj,
Ryta poryta karaliaus ronkoj;
Oliadrylialia, oliadrylialia,
Ryta poryta karaliaus ronkoj.
Šveisos karaliaus, turi razūmą,
Delko nestoji unt pirma dūma?
Oliadrylialia, oliadrylialia,
Delko nestoji unt pirma dūma?
Kap aš nestosio unt pirmą dūmą,-
Toris vaiskelė didį daugomą;
Olia-drylialia, oliadrylialia,
Toris vaiskelė didį daugomą.
Oi, motin, motin, kam paaugėna,
Delko muni mažą nenuskondėna?
Oliadrylialia, oliadrylialia,
Delko muni mažą nenuskondėna?
Reikė prieštė akmenį smagį,
Reikė įmestė į upį gilį;
Oliadrylialia, oliadrylialia,
Reiki įmestė į upį gilį.
Lei būč nuskendęs, kap karosėlis,
Lei būč nematęs šio svieta vargėlius;
Oliadrylialia, oliadrylialia,
Lei būč nematęs šio svieta vargėlius.
Nereik konega, nei dastamenta,
Čin dūše iš kūna be sakramenta;
Oliadrylialia, oliadrylialia,
Čin dūše iš kūna be sakramenta.

c) Mįslės.

Atbėg do bóko špóko, pagáv dvė bėkė špėkė, nubėg pas susiėd pasižyčiot strimbungaliėl (į). (Do (du) vėlka, dvė avys ir strielba).
Lãkst, lãkst pù trolél (s), pašmùkst į kertél (s).
(Šlouta).
Puĩki, puĩki mergél – vės svíet riėkd. (Cebolė).
Viñgor gùrklis, tin kór kùrklis, tylėk škvánkė praskustóji (Upės ondou, ledienes ir krūma).

d) Priežodžiai.

Bitik važiúuts, kad ir unt šlúntas.
E tárš, kàp Marijañpoles skrabals. (Ne toli Klapėnų yra Marijampolės miškas ir karnavas).
Dõrns, kàp vėdars.
Pu čės atsiràcl prõts.
Unt vėin stėik dvė várpas neáug.
Kai pakyla rùkai, sakoma: Yau žiūkis pakūrįs pirt (į).
Yau žiūkis pýragus kèp.

Žinių teikėjų pavardė, vardas: 1) Pranauskienė Aleksandra 16 Nr. 4 (b); 2) Jonuškevičaitė Eugenija 16 Nr. 4 (c, d); 3) Gomuliauskaitė Stasė 16 Nr. 4 (a).
Gimimo vietos: 1, 2 Dargužiškiai, 3 Klapėnai.
Amžius: 1, 2 = 25-40 m.; 3 = iki 15 m.
Valsčius: Viekšniai; apskritis: Mažeikiai.

5

3

13 Istorinės žinios

Nr. 4. Kapėnai. Kaimas susikūręs 1923m., žemė gauta iš Kapėnų dvaro. Buvę ir senovėje čia 4-5 ūkiai, bet per karžygis sunkiomis buvęs išardyti. Tų ūkių pėdsakus galima dar ir dabar aptikti.
Nr. 8. Rupūžkalnis. Senovėje ant to kalno (dešiniajame Skaidenio krante) augęs labai gražus pušynas. Prie pušyno buvusi karčiama. Pušynas prieš keliasdešimt metų iškirstas.

14 Archeologinės žinios

Nr. 4. Kapėnai. Karts nuo karto randama senoviškų pinigų, daugiausia, sudėtuvių. Prieš keleto metų rasta jų net visas butelis (variamasis butelis buvęs molinis, įvairiai pagražintas). Radusieji radėjas yra miręs, tai nežinia, kur dabar tie pinigai yra. Butelį atidavęs p. Kundrotavičiui (ads. Skleipiai, Viekšnių pšt.). Dažniausia pinigų randama šių ūkin. žemėse: J. Kronio, P. Serapino, A. Pranausko. Vienas varonis (50 el. dydžio, tik parages) yra pas Andrių Kazį, kitas „5 Złotych Polskich" (data – vienoje pusėje 1815m., kitoje 1829 m.) Šviesios spalvos – pas Kostą Kundrotą, Kapėnų km.
Ūkin. Palčiausko žemėje, kasant duobę, 1½ m. gilumoje rasta medinės grindys iš 2 galąstuvai.

15 Vardų kilmės aiškinimai

Nr. 8. Rupūžkalnis. a) Senovėje ant kalno buvusi karčiama, o pakalnėj kumelynas. Vyrai eidavę į tą karčiamą gerti, o jų žmonos vaydavosi juos namo, keikdamos „tu rupūže, tu rupūže"... Dėlto kalną ir pramię Rupūžkalniu.
b) Senovėje ties tuo kalnu buvęs labai blogas kelias: arkliai ir vežimai įklimpdavę kaip į kokią prarają; žmonės, nebegalėdami išsikrapštyti, labai keikdavę. Keikdavę dar ir dėl to, kad važiuojant nuo to kalno arkliai pasibaidydavę. Dėlto tokiu vardu kalną ir pavadino. 10 Nr. Žydbankė. Čia esąs nuskendęs ar pasikoręs žydas.

16 Tautosakinės žinios

Nr. 3. Ežerėlis. Pasakojama, kad ten vaidenasi, gyvenąs ežerėlio ponaitis – velniukas.
Nr. 4. Kapėnai. Ūkin. Serapino žemėje buvęs didelis akmuo. Ties tuo akmeniu dažnai malydavę rudą šunį. Žmonės pasakoję, kad tai pinigai. Vėliau, akmenį suskaldę, tikrai radę pinigus puodelį.
Nr. 5 Kūlupis. a) Sankeklių – Tryškių vieškelyje per upelį yra tiltelis, Kūlupio tilteliu vad. Pasakojama, kad pakalnėje ties tuo tilteliu dažnai pasivaidendavę: malydavę pinigus degant, šunį, arklį, nuvogą žmogų ir t., kurie slaugą pasirodydavę ir vėl prasmegdavę.
b) Senovėje tos vietos, kur teka upelis, buvusios apsaugusios mišku. Ten dažnai sustodavę čigonai. Karą jie nukirtę vienam žmogui galvą ir pakasę po kelmu. Pasakojama, kad toji galva, važiuojant per Kūlupio tiltelį, įšokdavusi į vežimą, pasvaičiavus kiek vėl pradingdavusi.
Nr. 9. Trimėsėdis. Dešiniajame upelio krante (į žiemos rytus nuo Viekšnių–Daugmių kelio) maža pinigus degant. Du kasėjai buvę juos net apšvitę, užėję, bet šmėkštelėjusi moteriškė, rankomis raiščiu apsisiautusi, ir pinigai dingę.

Žinių teikėjo(-jų) pavardė, vardas 1) Pranauskas Aleksandras 13 Nr. 4, 14 Nr. 4, 15 Nr. 8 (b); 2) Januškienė Marija 13 Nr. 8, 16 Nr. 3, 9; 3) Liaukonas Feliksas 15 Nr. 8 (a); 4) Serapinas Povilas 16 Nr. 4; 5) Vaičkienė Barbora 16 Nr. 5 (a), 6) Sonmeliauskaitė Stasė 16 Nr. 5 (b).

Gimimo vieta(os) 1 Svirkonėliai, 2 Daugmeliai, 3, 4, 6 Kapėnai, 5 Savarina

Amžius	3, 4, 6 iki 15			1	2	5
		15—25	25—40	40—60	60—80	per 80

valsčius 1, 3, 4, 6 Viekšniai; 2, 5 Tryškiai apskritis 1, 3, 4, 6 Mažeikiai; 2, 5 Šiauliai